

Asia: VN/11255/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tupakkalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

2 § Määritelmät

-

6 § Valviran tehtävät

Lakiehdotuksessa todetaan, että Valviralle tulee antaa ennakoilmoitus myyntiin tulevasta tuotteesta/mausta ja ministeriön antaman asetuksen perusteella voidaan jatkossakin kieltää tuotteita/makuja. On täysin mahdoton oikeudellinen tilanne, että elinkeinonharjoittajat joutuvat arvuuttelemaan mikä on ministeriön virkamiesten ja viranomaisten mielestä milloinkin nuoria houkutteleva maku, milloin ei. Lakiehdotukseen on nyt rakennettu varsin kyseenalainen mekanismi.

Tämä mekanismi on vaarallinen, koska ennakoilmoitus takaa sen, että Valvira voi joka kerta kääntyä Ministeriön puoleen kun sen mielestä markkinoille tuleva uusi tuote/maku ei ole Valviran mieleen, jonka jälkeen viranomaisyhteistyönä STM antaa ministeriön asetuksen jolla tuote/maku kielletään. Valviran ja STM:n välit ovat läheiset. Mekanismin suurin ongelma syntyy eritoten siitä, että Valviran ja STM:n virkamiehet istuvat samoissa työryhmissä kuten Tupakka- ja nikotiinipoliittisessa työryhmässä. Työryhmä ehdotti lainsäädäntömuutoksia, joilla halutaan reagoida markkinoille tuotaviin, työryhmän mielestä erityisesti lapsiin ja nuoriin vetoaviin nikotiinipusseihin, niiden makuihin sekä niiden markkinointiin ja myyntiin. STM:n lausunnon kohteena oleva lakiehdotus perustuu lähes kokonaan tämän saman työryhmän suosituksiin. Pahimmassa tapauksessa lakiehdotus antaa muutamalle virkamiehelle, jotka ovat jo suositelleet laajoja rajoituksia ja kieltoja nikotiinipusseille saman työryhmän jäsenenä, jatkossakin rajattomat valtaoikeudet kieltää mikä tahansa uusi nikotiinipussituote/maku pian Valviralle tehtävän valmistajan ennakoilmoituksen jälkeen.

Nykyisellä kirjauksella koko toimialan uusien tuotteiden kehittäminen riippuisi muutaman yksittäisen virkamiehen täysin subjektiivisesta ja mielivaltaisesta tulkinnasta. Esimerkiksi tulkitseeko Ministeriö tai viranomainen kahvin makuisen nikotiinipussin nuoria houkuttelevaksi vai ei? Vanilja luokitellaan Orkidea kukaksi, mutta Ministeriö on kieltämässä mm. hedelmän ja marjanmakuiset nikotiinipussit,

mutta ei kukan makuisia. Jos ministeriö ei pysty tai kykene listaamaan yksiselitteisesti kiellettyjä makuja, ei se voi esittää lakia joka on täysin mielivaltainen, subjektiivinen ja tulkinnanvarainen. Tästä syystä yhdessäkään muussa EU-maassa ei ole tällaisia täysin poikkeuksellisia ja absurdeja lakeja edes ehdotettu saati tuotu voimaan. Käytännössä edessä on myös tilanne, jossa muutama Valviran ja STM:n virkamies pystyy omilla tulkinnoilla täysin estämään muissa EU-maissa laillisesti valmistettujen makujen ja tuotteiden myynnin Suomessa, ja ministeriön kieltoasetuksella estämään SEUT 34 ja 36 direktiivien mukaisen tavaroiden vapaan kaupan ja liikkuvuuden muista EU-maista Suomeen.

Ministeriö myös ehdottaa, että vitsikkäät ja shokeeravat maut kielletään. Ratkaiseeko yksi nimetty Valviran tai Ministeriön virkamies, joka ei tuotteita edes käytä, mikä maku on liian vitsikäs tai shokeerava? Onko Tryffelin makuinen nikotiinipussi liian vitsikäs vai kuuluuko se sittenkin shokeeravan maun kategoriaan ja se tulee kieltää shokeerauspykälän nojalla? Lakiehdotuksen jättämä tulkinnanvaraisuus on kestävä.

Jos viranomaisille annetaan lain nojalla oikeus määrittellä, mikä on vitsikäs ja mikä ei, ollaan Kafkamaisessa tilanteessa, jossa kasvoton valtaa käyttävä taho arbitaarisesti määrittelee lennosta elinkeinonharjoittajia ja kuluttajia koskevia kieltoja omien mielihalujensa mukaan tapauskohtaisesti. Erityinen ongelma on se, että Valvira ja STM molemmat ovat jo julkisesti ajaneet mahdollisimman laajoja makurajoituksia ja muita kieltoja tuotteille.

Olemme erittäin yllättyneitä, että näin Kafkamaiset perustelut ja mekanismit on saatu vuonna 2023 kansalliseen lakiehdotukseen. Ehdotettu lainsäädäntö on täysin mielivaltainen, epälooginen ja muista EU-maista absurdilla tavalla poikkeava. Jotta päätösvalta uusien tuotteiden tai makujen kielloista ei jää pienen ja samoissa työryhmissä toimineiden Valviran ja STM:n virkamiesten päätettäväksi, olisi lainsäädäntöä muutettava niin että ennen Ministeriön mahdollisuutta antaa tietyn tuotteen/maun kieltävä asetus, on itsenäisen kuluttaja-asiamiehen kuultava tuotteen valmistajaa ja annettava oma lausunto Ministeriölle ennen kieltoasetuksen harkintaa. Nikotiinipussit ovat kuluttajatuotteita joten kuluttaja-asiamies on looginen puolueeton taho arvioimaan tuotteiden ja makujen mahdollisia kieltoja.

Yhtiöllämme ei ole luottamusta siihen, etteikö Valvira ja STM käyttäisi hyväksi ennakoilmoituksen tuomaa tietoa kieltoasetuksen antamisessa varsinkaan, kun molemmat virkamiestahot ovat julkisesti suhtautuneet tuotteisiin ja alan elinkeinonharjoittajiin avoimen vihamielisesti ja subjektiivisesti. Valviran ja STM:n väliin on saatava puolueeton, objektiivinen ja kuluttajatuotteisiin erikoistunut viranomainen tai muu menetelmä varmistamaan, ettei tällaista täysin poikkeuksellista ennakoilmoitukseen ja ministeriön asetukseen perustuvaa tuote/makukieltojen mekanismia pääse edes syntymään. Asia on merkittävä jo puhtaasti oikeusturvan ja ennakoitavuuden kannalta.

25 a § Savuttomia nikotiinituotteita koskevat vaatimukset

Asian arviointi on aloitettava EU-Tuomioistuimen ja Euroopan Unionin oikeusnormiston tarkastelulla suhteessa STM:n esittämiin perusteluihin nikotiinipusseille esitettäviin makukieltoihin. Työ ja Elinkeinoministeriön EU:n vapaata kauppaa koskevassa ohjeistuksessa Ref. Ares(2013)3759436 - 18/12/201 todetaan seuraavaa:

“Tuotetta tai ainetta koskevan kansallisen kiellon asettavan jäsenvaltion on osoitettava, että toimenpide on välttämätön, ja tarvittaessa sen on osoitettava myös, että kyseisten tuotteiden kaupan pitäminen aiheuttaa vakavan riskin kansanterveydelle ja että kyseiset säännöt ovat suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Tähän sisältyy asiaankuuluvien todisteiden, kuten teknisten, tieteellisten, tilastollisten ja ravintoarvoja koskevien tietojen, sekä kaiken muun oleellisen tiedon esittäminen. Lisäksi jäsenvaltion on todistettava, ettei ilmoitettua päämäärää voida saavuttaa millään muulla keinolla, joka rajoittaisi vähemmän jäsenvaltioiden välistä EU:n sisäistä kauppaa”.

Euroopan Yhteisöjen Tuomioistuimen Suomea sitova 19.11.2020 annettu ennakkoratkaisu C-663-18 on suoraan sovellettavissa STM:n pyrkimykseen asettaa nikotiinipusseille laajoja makukieltoja:

“Unionin tuomioistuin katsoo toiseksi, että tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevat määräykset ovat esteenä kyseessä olevan kaltaiselle säännöstölle. CBD:n markkinointia koskeva kieltäminen on näet SEUT 34 artiklassa kielletty tuonnin määrällisiä rajoituksia vaikutukseltaan vastaava toimenpide. Unionin tuomioistuin täsmentää kuitenkin, että tämä säännöstö voidaan katsoa perustelluksi jonkin SEUT 36 artiklassa luetellun yleistä etua koskevan syyn takia – kuten kansanterveyden suojelua koskeva tavoite, johon Ranskan tasavalta on vedonnut, – edellyttäen, että tämä säännöstö on omiaan takaamaan mainitun tavoitteen toteutumisen ja että sillä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tavoitteen saavuttamiseksi.

Kansallisen tuomioistuimen on kuitenkin arvioitava saatavilla olevaa tieteellistä tietoa varmistuakseen siitä, että väitetty kansanterveyteen kohdistuva todellinen vaara ei vaikuta perustuvan täysin hypoteettisiin näkökohtiin. CBD:n markkinointia koskeva kieltäminen, joka on lisäksi muissa jäsenvaltioissa laillisesti valmistettuja ja markkinoituja tuotteita koskeva kaikkein rajoittavin kaupan este, voidaan antaa vain, jos kyseinen vaara on osoitettu riittävästi”.

STM:n on yksiselitteisesti osoitettava uusimman tieteellisen tiedon valossa, että kielletyn makuiset nikotiinipussit aiheuttavat kansanterveydelle todellisen vaaraan. Sama kansanterveyden suojelua koskeva tavoite, eli nuorison suojeleminen, saavutetaan jo nyt: tuotteiden vähittäismyynti tulee luvanvaraiseksi, tuotteiden ylärajaksi on asetettu 20 mg/g nikotiinipitoisuus, tuotteet on oltava piilossa vähittäismyyntipisteissä, ikärajoja valvotaan myyntipisteissä eikä tuotteita saa markkinoida tai mainostaa. On täysin selvää, että mintun, hedelmien ja marjojen makuisten nikotiinipussien

kieltäminen ylittää sen, mikä on tarpeen ja siksi STM:n lakiesitys on suoraan Unionin lainsäädännön ja asetusten vastainen.

Valo SWE Oy suosittelee, että makukiellot rajataan vain karkki ja jälkiruoan makusiin nikotiinipusseihin, jotka on selvästi suunnattu nuorille. Tämä olisi myös linjassa sen kanssa, mitä hallitusohjelmaan on kirjattu. Lähes 95% Euroopassa myytävistä aikuisille tarkoitetuista nikotiinipussien mauista on mintun, hedelmän ja marjojen makuisia. Hallitus on siis kieltämässä lähes kaikki aikuisten vakiintuneessa käytössä olevat maut. Kaikissa muissa EU-maissa, joissa nikotiinipusseja on myynnissä, sallitaan mintun, hedelmän ja marjojen makuiset tuotteet, koska ne ovat aikuisten käyttäjien suosiossa eikä ole tieteellistä näyttöä siitä, että ne pitäisi kieltää kansanterveydellisillä syillä tai nuoria houkuttelevina kuten STM virheellisesti väittää lakiehdotuksessa ilman EU oikeuden vaatimusta esittää asiasta tieteellistä näyttöä.

Makukieltojen ulottaminen koskemaan lähes 95% Suomessa myytävistä nikotiinipusseista on Unionin oikeudessa kaiken rajoittavin vapaan kaupan este. Samalla hallituksen itsensä asettama 50 M EUR verokertymä tuotteiden verotuksesta jää haaveeksi. Poliittista ohjaus ja toimivaltaa STM:ssä käyttävän Kokoomuksen tulisi erityisesti uudelleen harkita ehdotettujen makukieltojen järkevyyttä kokonaisvaltaisemmin.

STM:n esittämä peruste, että mintun, hedelmän ja marjojen makuiset tuotteet saattavat "ehkä mahdollisesti houkuttaa" nuoria ei ole riittävä. Jos minttu, hedelmä ja marjanmakuisia nikotiinipusseja saa matkustajatuontina tuoda Suomeen toisesta EU-maasta jatkossakin ilman, että yksityishenkilö syyllistyy rikokseen, mutta samoja tuotteita ei saa myydä Suomessa, on kyseessä räikeästi Unionin oikeuden vastainen kansallinen lainsäädäntö myös tässä mielessä.

On täysin selvää, että mikäli mintun, hedelmän ja marjan makuiset nikotiinipussit kielletään, siirtyvät ne matkustajatuontiin ja harmaan talouden kanaviin koska näiden suosittujen makujen käyttö on jo Suomessa vakiintunut aikuisten keskuudessa. Harmaan talouden toimijat eivät valvo K-18 ikärajan valvontaa millään tavalla, joten ministeriö ainoastaan siirtää kyseiset suositut tuotteet pois tiukasti ja erittäin tehokkaasti valvotuista luvanvaraisista vähittäismyyntikanavista villiin harmaan talouden katukauppaan tupakkanuuskan rinnalle. STM antaakin parhaan mahdollisen lahjan harmaalle taloudelle elinkeinonharjoittajien, päivittäistavarakaupan ja työllisyyden kustannuksella.

Perustuslakivaliokunnan on punnittava seuraava asia:

1. Pykälässä 25 a esitetyt laajat ja tulkinnanvaraiset makukiellot kieltäisivät kaikki Valo SWE Oy:n valmistamat tuotteet mikä tarkoittaa de facto sitä, että yrityksemme perustuslain pykälän 18 mukainen oikeus työhön, toimeentuloon ja elinkeinonvapauteen kielletään täysin nyt ehdotetulla lainsäädännöllä.

Laissa säädettävien elinkeinovapauden rajoitusten tulee olla täsmällisiä ja tarkkarajaisia, minkä lisäksi rajoittamisen laajuuden ja edellytysten tulee ilmetä laista. Sääntelyn sisällön osalta Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin pitänyt tärkeänä, että elinkeinovapauden rajoitukset antavat riittävän ennustettavuuden viranomaistoiminnasta. Tältä kannalta merkitystä on muun muassa sillä, missä määrin viranomaisen toimivaltuudet määräytyvät sidotun harkinnan, missä määrin tarkoituksenmukaisuusharkinnan mukaisesti. Lakiehdotuksen pykälän 25 kaavailemat makukiellot eivät ole täsmällisiä eivätkä tarkkarajaisia. Perustuslakivaliokunnan tulee tarkastella, onko lakiehdotus perustuslain vastainen ja täyttyykö elinkeinovapauden rajoitusten riittävä ennustettavuus viranomaistoiminnassa, jos viranomainen saa täysin arbitaarisesti päättää mitkä nikotiinipussimaut ovat milloinkin kielletty ja milloin ei.

Pyydämme Perustuslakivaliokuntaa erityisesti kiinnittämään huomiota siihen, ettei Pykälässä 25 esitetyt laajat makukiellot perustu lainkaan uusimpaan tieteelliseen tietoon, vaan kyseessä on puhtaasti poliittinen päätös ja Ministeriön itse esittämät täysin hypoteettiset väittämät. Samat päämäärät ja tavoitteet saavutetaan jo asettamalla tuotteiden vähittäismyynti luvanvaraiseksi, asettamalla tuotteille EU-maiden korkein vero, K-18 ikäraja ja ikärajojen tarkistus velvollisuus vähittäismyyntipisteille, vaatimus tuotteiden pitämisestä piilossa kuluttajilta kaupoissa, makukieltojen asettaminen karkki- ja jälkiruokamakuisille tuotteille, sekä kieltämällä tuotteiden markkinointi ja mainonta. Ulottamalla makukiellot koskemaan 95% Euroopassa myytävistä aikuisten vakiintuneessa käyttöön oleviin mintun, marjan ja hedelmien makuisiin tuotteisiin ei ole perusteltua perustuslaillisesta näkökulmasta.

29 a § Ilmoitukset savuttomista nikotiinituotteista

-

29 b § Myyntimäärät savuttomista nikotiinituotteista

-

30 § Eräitä muita tuotteita koskevien tietojen toimittamisen tapa, malli ja ajankohta

-

31 § Vähittäismyyntipakkauksia koskeva yleissäännös

39 a § Savuttoman nikotiinituotteen vähittäismyyntipakkauksen merkinnät

39 b § Savuttoman nikotiinituotteen vähittäismyyntipakkauksen muu ulkoasu

Lakiehdotuksessa nikotiinipussit verrataan suoraan tupakkaan, vaikka kyseessä on tuote joka ei sisällä lainkaan tupakkaa, ja selvimmin tämä näkyy lakiehdotuksessa vähittäismyyntipakkausten harmonisoinnissa jolla kielletään tuotemerkit purkeissa aivan kuten tupakka-askeissa. Missään muussa EU-maassa ei tällaista lakia ole esitetty eikä voimassa. Tämä johtuu siitä, että vähittäismyyntipakkauksia ei ole katsottu tarpeelliseksi yhdenmukaistaa, koska nikotiinipussit on tieteellisen näytön perusteella alhaisimman riskikategorian tuote, ei sisällä tupakkaa eikä sen vuoksi vaadi samaa sääntelykehystä kuin tupakka.

Vähittäismyyntipakkausten kansallinen harmonisointi on myös ennenaikainen ja ylimitoitettu toimenpide. 6(3) TRIS Direktiivin mukaan Suomen pitäisi siirtää oman kansallisen lainsäädännön Eduskuntakäsittelyä 12 kk jos EU-Komissio aikoo ehdottaa tai implementoida saman asian regulaatiota koko Unionin alueella. EU-Komissio on jo ilmoittanut, että uudet savuttomat nikotiinituotteet, mukaanlukien nikotiinipussit, tulee saada Euroopan Unionin regulaation piiriin. Ministeriön ehdotus vähittäismyyntipakkausten tuotemerkkien sääntelystä on ennenaikainen toimenpide ja ylimitoitettu, koska Komissio valmistelelee samaa asiaa parhaillaan.

Tällä vältetään juuri nyt käsillä oleva tilanne, jossa jäsenmaa luo mahdollisesti tulevasta Unionin regulaatiosta poikkeavaa omaa kansallista lainsäädäntöä. Elinkeinonharjoittajien kannalta on kestävämpää, että Suomi valmistelelee samaan aikaan EU:n kanssa lainsäädäntöä samasta asiasta ja vähittäismyyntipakkausten merkintöjä joudutaan tulevaisuudessa muuttamaan vastaamaan joka tapauksessa Unionin lainsäädäntöä.

Siksi ehdotamme, että vähittäismyyntipakkauksia koskeva osio tuotemerkkien kieltämisestä purkeissa poistetaan lakialoitteesta kokonaan ja Suomi sitoutuu noudattamaan valmisteilla olevaa Komission regulaatiota tässä asiassa ja kunnioittaa 6(3) TRIS Direktiiviä.

Tuotemerkkien poistamista nikotiinipussipurkeista perusteina on lakiesityksessä mainittu, että tuotteissa tällä hetkellä näkyvät yritysten tuotemerkit ja brändit ovat mainontaa ja kuluttajat näkevät nikotiinipussipurkkeja roskakoreissa ja julkisilla paikoilla. Väite on täysin kestävä: samalla logiikalla pitäisi STM:n esittää lainsäädäntöä jolla kielletään Altia Oyj:tä ja muita alkoholituotteita valmistavia yrityksiä labeloimasta omia tuotteita tavaramerkeillään. Yhtäläillä kuluttajat voivat nähdä Lakritsi Koskenkorva pulloja roskakoreissa ja julkisilla paikoilla, mikä saattaa houkutella nuoria käyttämään alkoholia jonka uhka kansanterveydelle on moninkertainen. Sen vuoksi ehdotettu lainsäädäntö on ongelmallinen myös sananvapauden näkökulmasta. Yritykset myös omistavat rekisteröidyt tavaramerkit ja ehdotettu kieltäminen loukkaa omaisuuden suoja. Valo SWE Oy:lle on hyvin epäselvää, miksi Valtion omistama Altia Oyj saa käyttää omaa Koskenkorva tavaramerkkiä vapaasti vähittäismyyntipakkauksissaan vaikka kyseessä on terveydelle erittäin haitallinen päihde, mutta samaan aikaan Valo SWE Oy:ltä kielletään oman tavaramerkin käyttö yhtiömme vähittäismyyntipakkauksissa. Vaikuttaa kieltämättä siltä, että valtion omistamiin yhtiöihin

sovelletaan eri oikeusnormistoa omaisuuden suojan ja sananvapauden suhteen kuin yksityisiin elinkeinonharjoittajiin.

Vaatusnikotiinipussien purkkien tuotemerkkien kiellosta vähittäismyyntipakkauksissa on siksi täysin poikkeuksellinen, ylimitoitu, epälooginen ja osoittaa selvästi, kuinka pieni ryhmä virkamiehiä pystyy laatimaan lakeja STM:ssä ilman, että ylimmät poliittiset päättäjät kyseenalaistavat ehdotetun lain keskeisiä osia ja väitteitä. Sama tavoite toteutuu sillä, että tuotteiden mainonta ja markkinointi kielletään, myynnistä tulee luvanvaraista ja ikärajoja valvotaan tehokkaasti vähittäismyyntipisteissä ja tuotteet on oltava niissä piilossa kuluttajilta. Lakiehdotus ylittää sen mitä on tarpeen ja virheellisesti käyttää tupakan sääntelyvaatimuksia ”ennakkotapauksena” tai ”saavutettuna etuna”, jossa automaattisesti kaikkiin nikotiinituotteisiin on sovellettava tupakalle asetettua sääntelykehystä vaikka tieteellisesti sellaiselle ei ole perusteita.

Perustuslakivaliokunnan on punnittava seuraavat asiat erityisesti huomioiden se että sivulla 18 STM mainitsee itse, että ” Nikotiinipussien osalta ei tiettävästi ole vielä tutkittu, miten varoitusmerkintöjen tai pakkauksen yhdenmukaistetun ulkoasun koetaan vaikuttavan tuotteen houkuttelevuuteen”.

1. Tuotemerkkiemme näkyminen vähittäismyyntipakkauksissa on osa sananvapautta. Näkemyksemme mukaan nyt ehdotettu laki, joka vaatii tuotemerkkiemme poistamista pakkaustemme ulkoasussa, rikkoo Perustuslain pykälää 12 ja siten kumoaa oikeutemme sananvapauteen. Ministeriön väite siitä, että pykälä 39 b on perusteltua sen vuoksi, että tupakan vähittäismyyntipakkauksiin sovelletaan jo samaa sääntelyä, ja siksi automaattisesti sama sääntely tulee ulottaa nikotiinipusseihin, ei päde uusimman tieteelliseen näytön perusteella. Tieteellisesti tupakka on todettu yli 1000 kertaa vaarallisemmaksi kuin nikotiinipussit, jotka luokitellaan tieteellisesti alhaisimman riskikategorian nikotiinituotteeksi. Perustullaillista näkökulmasta tulee tarkasteltavaksi, voidaanko Perustuslakiin kirjattua sananvapautta rajoittaa, vaikka Ministeriö itse toteaa ettei ole tutkittu miten yhdenmukaistettu pakkauksen ulkoasu vaikuttaa houkuttelevuuteen. Yhtiömme kanta on, ettei sananvapauttamme voida rajoittaa lakiehdotuksessa esitettyjen perusteluiden valossa.

Perustuslakivaliokunnan on arvioitava erittäin tarkasti, voidaanko sananvapautta rajoittaa näin kevyin perustein mitä STM on esittänyt ja erityisesti voidaanko ylipäättänsä nikotiinipusseihin soveltaa järeimpiä mahdollisia sääntelytoimenpiteitä ja perustuslaillisia rajoituksia ainoastaan sillä perusteella, että tuotteissa yksi ainesosa (nikotiini) on sama kuin tupakassa, mutta tieteellisesti nikotiinipussien on todettu kansanterveydellisen riskin ja haittavaikutusten perusteella yli 1000 kertaa tupakkaa turvallisemmaksi nikotiinituotteeksi.

Toinen kysymys on, miksi Valtion omistama Altia Oyj:lle sallitaan sananvapaus omissa vähittäismyyntipakkauksissa, kuten Koskenkorva päihteissä, mutta Valo SWE Oy:ltä sama perustuslaillinen sananvapaus ollaan kumoamassa lakiehdotuksen pykälän 39 b nojalla.

2. Valø Sweden nimi, kirjain fontti ja logo on laillisesti rekisteröity tavaramerkki koko EU:n alueella ja siten lasketaan Valo SWE Oy:n omaisuudeksi. Tosiasiassa rekisteröity tavaramerkki on yhtiömme arvokkain omaisuus ja on kiistatonta, että olemme investoineet paljon sen luomiseen, kehittämiseen ja suojaamiseen. Sen avulla korostetaan tuotteidemme laatua, luotettavuutta ja erotumme sillä muista kilpailijoista. On selvää, että nyky maailmassa tuotemerkit ovat mittaamaton arvokas osa yritysten omaisuutta. Applen, Finnairin ja Nokian rekisteröidyt tavaramerkit ovat tästä hyvä esimerkki. Ehdotetun lain pykälässä 39 b suoraan kielletään yhtiöltämme kaikenlainen käyttöoikeus arvokkaimpaan lailliseen omaisuuteemme. Käsillä on siten kestämätön tilanne, että Valtion omistama Altia Oyj, ja sen useat samalla tavalla rekisteröidyt tavaramerkit, kuten Koskenkorva, nauttii Perustuslain pykälän 15 mukaista omaisuuden suojaa, mutta Valo SWE Oy:n identtisesti rekisteröimä Valø Sweden tavaramerkki ei nauti Perustuslain pykälän 15 mukaista omaisuuden suojaa, koska se kumotaan nyt ehdotetun pykälän 39 b nojalla yksipuolisesti valtion toimesta. Perustuslakivaliokunnan tulee arvioida, rikotaanko tässä yhtiömme omaisuuden suojaa. Samat tavoitteet saavutetaan muilla keinoilla kuten lakiehdotuksessa olevilla kohdilla jossa tuotteiden myynti tulee luvanvaraiseksi, tuotteille asetetaan K-18 ikärajat, tuotteet on oltava piilossa vähittäismyymtipisteissä eikä tuotteita saa mitenkään mainostaa tai markkinoida.

39 c § Savuttoman nikotiinituotteen ulkoasu

-

40 § Varoitusmerkintöjä koskeva poikkeus ulkomaanliikenteessä

-

44 § Vähittäismyynnin luvanvaraisuus

-

48 § Ilmoitus nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyynnistä

-

50 § Tukku myynnin ilmoituksenvaraisuus

-

52 a § Tupakkatuotteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden maustamiseen tarkoitettujen tuotteiden myyntikielto

-

53 § Kielto myydä alaikäiselle

-

58 § Etämyynnin kielto

Valo SWE Oy myy tuotteitaan myös Suomen ulkopuolella oleville kuluttajille oman verkkokaupan kautta ja tämä muodostaa merkittävän osan liikevaihdosta ja toimeentulostamme. Suomi on pieni markkina yhtiömme tuotteille EU:n koko sisämarkkinassa. STM toteaa 58 § osalta seuraavasti:

“Rajat ylittävän etämyynnin kieltäminen tarkoittaisi paitsi sitä, että ulkomaille sijoittautuneet elinkeinonharjoittajat eivät saisi myydä savuttomia nikotiinituotteita suomalaisille kuluttajille, myös sitä, että suomalaiset elinkeinonharjoittajat eivät saisi myydä tuotteita ulkomaisille kuluttajille”.

Lakiehdotuksen etämyyntikielto tarkoittaisi Valo SWE Oy:lle sitä, että elinkeinonharjoittaminen kiellettäisiin kokonaan yhtiöllemme EU:n sisämarkkina-alueella Suomea lukuunottamatta, emmekä saisi myydä tuotteita ulkomaisille kuluttajille. Etämyyntikielto kieltäisi yksiselitteisesti yhtiöltämme perustuslaillisen oikeuden toimeentuloon ja elinkeinonharjoittamiseen.

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään pitänyt elinkeinovapautta pääsääntönä mutta katsonut elinkeinotoiminnan luvanvaraistamisen olevan poikkeuksellisesti mahdollista.

Esitetty etämyyntikielto on sekä perustuslain, että EU:n vapaan kaupan ja sisämarkkina asetusten SEUT 34 ja SEUT 36 vastainen ja se on kokonaan poistettava lakiehdotuksesta. Mahdolliset perustelut poikkeukselle eivät päde, koska Suomi sallisi kuitenkin täysin identtisten tuotteiden myynnin Suomessa, jolloin todellinen kansanterveydellinen uhka tai yleinen etu perustelu ei mene Perustuslain 18 §:n 1 momentin edelle. Valo SWE Oy toteaa yksiselitteisesti, että lakiehdotuksen 58 § rikkoo Perustuslakiin kirjattua oikeuksiamme.

Lakiehdotuksessa pyritään luomaan Suomesta täysin suljettu sisämarkkina, jossa tuotteille on asetettu Euroopan korkein veroaste ja rajuimmat makukiellot ja samalla estetään suomalaisilta alan elinkeinonharjoittajilta lakisääteinen pääsy EU:n sisämarkkinoille, ja vastaavasti estämään muissa EU-maissa toimivia elinkeinonharjoittajia myymästä ja toimittamasta tuotteita Suomeen.

Perustuslakivaliokunnan on punnittava seuraava asia:

1. Esitetty etämyyntikielto pykälässä 58 tarkoittaa, ettei Valo SWE Oy saa myydä tuotteita muiden EU-maiden kuluttajille vastoin Unionin SEUT 34 ja SEUT 36 asetuksia. Tämä johtaa siihen, että meiltä estettäisiin esitetyllä kansallisella lainsäädännöllä pääsy 95% yrityksemme päämarkkinoista jotka ovat Suomen ulkopuolella. Perustuslakivaliokunnan on tarkasteltava, rikkooko nyt ehdotettu pykälä 58 suoraan Perustuslain pykälää 18 jolla taataan oikeutemme työhön ja elinkeinonvapauteen.

59 § Tullihuutokaupalla myynnin kieltö

-

60 § Tukkumyynnin rajoitukset

-

62 § Alaikäisiä koskeva maahantuontikieltö

-

63 § Eräiden savuttomien tupakkatuotteiden maahantuontikieltö

-

65 § Kielto tuoda maahan etäviestimen välityksellä hankittuja tuotteita

Suomalaiset kuluttajat ovat tottuneet jo monen vuoden ajan tilaamaan nikotiinipusseja etäviestimen välityksellä muissa EU maissa toimivilta yrityksiltä, myös silloin kuin tuotteet kuuluivat Lääkelainsäädännön alle. Valo SWE Oy:n Ruotsin Branch on yhtäläillä myynyt ja toimittanut SEUT 34 ja 36 artiklojen mukaisesti tuotteitamme suomalaisille kuluttajille ja tämä muodostaa keskeisen osan toimeentulostamme.

Käytännössä tätä lakipykälää on mahdotonta valvoa. Tullilla ei yksinkertaisesti riitä resursseja takavarikoimaan ja seuraamaan kuluttajien Suomen ulkopuolelta tilattavien tuotteiden maahantuloa koska volyymit ovat suuret. Tullin resurssit olisi syytä käyttää huomattavasti vaarallisimpien tuotteiden maahantulon estoon. Kuluttajien on myös vaikea sisäistää etäviestimen kieltöä tuotteiden tilaamiselle Suomen ulkopuoliselta yritykseltä, koska samoja tuotteita saa samaan aikaan ostaa laillisesti myös Suomesta, tosin uuden nikotiinipusseja koskevan nikotiiniverotuksen vuoksi samat tuotteet ovat Suomessa paljon kalliimpia. Suomi ehdottaa tuotteille lähes 12 kertaista verotusta Ruotsiin verrattuna ja 2,5 kertaista Viroon verrattuna. Esimerkiksi Tukholmasta voi ostaa 10 purkkia Velo nikotiinipusseja 23,90 EUR ja uuden nikotiinipusseihin kohdistuvan nikotiiniveron jälkeen sama 10 purkkia Velo maksaisi Suomessa noin 80 EUR. Ylimoitettu ja Euroopan korkein veroaste tulee todellisuudessa vain moninkertaistamaan etäviestimen välityksellä tehtyjen tilausten määrän, koska ero tuotteiden kuluttaja hinnoissa kahden rajamaan välillä on maailman suurimpia.

STM myöntää, että kieltöä on käytännössä vaikea ellei lähes mahdotonta valvoa. Pykälä 58 taas estää suomalaisia alan yrityksiä toimittamasta tuotteita etäviestimen välityksellä suomalaiselle ja muiden EU maiden kuluttajille. Käsillä on siten eittämättä tilanne, jossa Virossa, Ruotsissa ja muissa EU maissa toimivat alan yritykset jatkavat etäviestimen kautta tilattujen ja merkittävästi edullisempien tuotteiden toimittamista Suomeen, koska viranomaisilla ei ole mitään todellisia realistisia mahdollisuuksia estää oikeustoimien kautta näitä yrityksiä jatkamasta toimituksia, mutta samaan aikaan suomalaiset alan yritykset joutuvat vähittäismyyntiluvan menetyksen uhalla yrittämään myymään koko EU alueen kalliimpia identtisiä tuotteita Suomessa. Se mitä tulee tapahtumaan on se, että suomalaisten elinkeinonharjoittajien sijaan kuluttajat siirtyvät ostamaan

etäviestimen kautta samat tuotteet Suomen ulkopuolisilta toimijoilta. Tämä tuskin on ollut Hallituksen tarkoitus missään vaiheessa.

On täysin ilmeistä, että Hallitus on luomassa nikotiinipussien osalta täysin suljetun ja Euroopan korkeiten verotetun sisämarkkinan vastoin EU:n vapaata kauppaa ja tavaroiden liikkuvuutta koskevaa säädöstä. Pykälällä 58 kielletään muissa EU maissa toimivia yrityksiä myymästä tuotteita etämyyntinä Suomeen ja pykälällä 65 kielletään suomalaisia kuluttajia tilaamasta etäviestimen välityksellä tuotteita Suomen ulkopuolelta. Kumpaakaan pykälää ei voida todellisuudessa kunnolla valvoa resurssien puutteen ja tuotteiden suuren volyymin vuoksi.

Valo SWE Oy:n osalta tilanne on absurdi. Suomalainen täysi-ikäinen kuluttaja saa ostaa jatkossakin tuotteitamme Suomessa vähittäistavarakaupoista, mutta samalta kuluttajalta kielletään pykälällä 65 oikeus tilata täysin identtinen tuote Ruotsin Branchimme verkkosivuilta ja Ruotsin Branchimme ei pykälän 58 mukaan saa etämyydä identtistä tuotetta samalle suomalaiselle kuluttajalle. Tältä näyttää protektionistinen ja täysin EU:n sisämarkkinoiden, vapaan kaupan ja tavaroiden vastainen lainsäädäntö. Hallitusohjelman kirjaukset EU:n vapaan kaupan ja tavaroiden liikkuvuuden tärkeydestä Suomelle, ylisääntelyn purkamisesta ja "Suomi lisän" poistamisista EU asetusten päälle asettuvat kyseenalaiseen valoon.

66 § Matkustajatuonnin aikarajat

-

67 § Matkustajatuonnin määrälliset rajat

Pykälästä 67 ei käy ilmi se, että koskeeko matkustajatuonnin rajat myös Suomessa kiellettäviä makuja. Toisin sanoen, jos Suomessa on kielletty Tuttifrutin makuiset nikotiinipussit lailla, koskeeko kielto myös matkustajatuonnissa Tuttifrutin makuisia nikotiinipusseja ja onko Tullilla oikeus takavarikoida tuotteet, vaikka kuluttaja noudattaisi lain vaatimia määrällisiä rajoja?

Jos suomalaisilta elinkeinonharjoittajilta on kielletty Tuttifrutti makuisten nikotiinipussien myynti kuluttajille Suomessa, mutta kuluttajat saavat matkustajatuontina tuoda maahan Tuttifrutin makuisia nikotiinipusseja vapaasti, kunhan määrällisiä rajoja noudatetaan, kyseessä on vakava yhdenmukaisuus ja tasavertaisuus periaatteiden vastainen pykälä, jolla suositaan Suomen ulkopuolisia elinkeinonharjoittajia. Hallitus vajoaa pykälällä 67 yhä syvemmälle EU:n vapaata kauppaa ja tavaroita koskevaan suohon ja on selvää, että edessä tulee olemaan tilanne, jossa yksi tai useampi alan elinkeinonharjoittaja tulee viemään kansallisen lainsäädännön Euroopan Unionin Tuomioistuimen arvioitavaksi.

Pykälän 67 puutteet kertovat siitä, kuinka huolimattomasti ja nopeasti lainsäädäntö on Ministeriössä valmisteltu eikä vaikutuksia ole mietitty loppuun asti.

74 § Yleiset tupakointikiellot

-

80 § Tupakointikieltoa koskevat opasteet

-

81 § Tupakointikieltojen toimeenpano

-

90 § Hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä perittävät maksut

-

91 § Tupakkalain valvontamaksut

-

94 § Tuotevalvontaa koskevien tietojen tallentaminen ja julkaiseminen

-

97 § Vähittäismyyntiluvan peruuttaminen

Mihin oikeustoimiin valtio ryhtyy jos esimerkiksi Virossa tai Ruotsissa toimiva nikotiinipussien verkkokauppa, jolla ei ole vähittäismyyntilupaa Suomessa, 58 §:n vastaisesti myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, sähkösavukkeita, nikotiininesteitä tai savuttomia nikotiinituotteita kuluttajalle etäviestintä käyttäen? Pykälässä 97 ja muutoinkin lakiehdotuksessa asetetaan suomalaisille elinkeinonharjoittajille merkittävä määrä uusia kuluja, lupien hakemista, erinäisten valvonta ilmoitusten ja myyntimäärien raportointia Valviralle sekä järeitä sankitoita velvollisuuksien rikkomisesta, kuten vähittäismyyntiluvan peruuttaminen, mutta ehdotetussa lainsäädännössä ei ole kirjattu minkäänlaisia todellisia ja riittävän vaikuttavia oikeuskeinoja viranomaisille estää esimerkiksi Virossa ja Ruotsissa toimivia yrityksiä jatkamasta 58 §:n vastaista liiketoimintaa?

97 § pykälän seurauksena suomalaisten elinkeinonharjoittajien kannattaa perustaa erillinen yhtiö Viroon, Maltalle tai EU alueen ulkopuolelle ja myydä omia tuotteitaan sitä kautta etämyyntinä jotta kotimaiset elinkeinonharjoittajat voivat kilpailla tasavertaisesti Suomen ulkopuolella olevien yritysten kanssa. Pykälän 58 §:n valvonnan ja oikeustoimien puutteellisuus yhdistettynä 97 §:n pykälän mittaviin sanktioihin johtaa siihen, että kaikki alan suomalaiset elinkeinonharjoittavat eriyttävät Suomessa tapahtuvan luvanvaraisen vähittäismyyntitoiminnan ja siirtävät verkon kautta tapahtuvan etämyynnin Suomen ulkopuolella olevaan yhtiöön ilman, että valtio todellisuudessa pystyy tekemään asialle yhtään mitään.

Pahimmassa tapauksessa Suomen ulkopuolelle perustettu tytäryhtiö myy suomalaiselle, saman omistajien hallussa olevalle yhtiölle jolla on Suomessa vähittäismyyntilupa ja varasto, omia tuotteita alihintaan ja toimittaa ne täysin lain mukaisesti Suomeen. Kun kuluttaja sitten tilaa saman omistajien hallussa olevasta, Suomen ulkopuolelle rekisteröidyn yhtiön verkkosivuilta samat tuotteet, jotka ovat jo Suomessa laillisesti varastossa, mikään valvontatoimi ei pysty estämään toimittamasta Suomen varastosta jo olevia tuotteita Suomen rajojen sisällä kuluttajalle.

100 § Myyntikielto

-

109 § Tupakan myyntirikos

-

113 § Tupakointirikkomus

-

117 § Myyntipäällykset

-

118 § Hallussapitokielto

-

119 § Hävittäminen

-

Voimaantulo

-

Muuta kommentoitavaa?

Lausuntopyyntö on lähetetty yhteensä 120 organisaatiolle. Näistä ainoastaan 10 voidaan katsoa olevan sellaisia tahoja jotka joko kaupallisesti valmistavat tai myyvät tuotteita. Neutraaleja organisaatioita, joita lakiehdotus koskee minimaalisesti on vain muutama. Noin 105-107 organisaatiota ovat terveysjärjestöjä, päihdeyhdistyksiä, aluehallintoviranomaisia, terveyden tutkimuslaitoksia ja viranomaisia. Lausuntopyyntö on jätetty pois, ilmeisen tietoisesti, merkittäviä alan kaupallisia toimijoita kuten Puff and Pouch Oy, Biitti Oy, Pharmawell Oy, Impuls Tukku Oy, Vapers Finland Ry jne... Näin vinoutuneella otannalla pyritään tietoisesti ja tarkoituksenhakuisesti luomaan vääristynyttä kuvaa erityisesti Kansanedustajille, että lakiehdotus nauttii laajaa kansallista sidosryhmien tukea. Otannan kohdistaminen tällä tavalla on varsin poikkeuksellista.

Ehdotettu lainsäädäntö perustuu Tupakka- ja nikotiinipoliittisen työryhmän suosituksiin. Samassa työryhmässä istuu STM:n rahoittamat päihdeyhdistykset, STM:n ja Valviran omat edustajat sekä "ulkopuolisina asiantuntijoina" on kuultu päihdeyhdistysten, Valviran ja STM:n omaa henkilökuntaa. Nyt samat organisaatiot ovat antamassa lausuntoja itse laatimista suosituksista. Jääviys ja objektiivisuus kysymykset ovat räikeät. Selkeimmin tämä näkyy siitä, että STM on kieltäytynyt huomioimasta maailman laajinta tieteellistä tuoretta meta-tutkimusta nikotiinipussien alhaisesta riskiluokasta ja vähäisistä haitoista kansanterveydelle vaikka se on toimitettu sekä ministeriön kirjaamoon, että lakivalmistelusta vastaavalle Reetta Honkaselle. Syy on selvä: uusin ja laajin tieteellinen tieto ei tue STM:n narratiivia tupakkaan verrattavasta tuotteesta joka aiheuttaa todellisen, laajan ja välittömän uhan kansanterveydelle. Tutkimus ja sen piilottelu

lainsäädäntöprosessissa on ministeriölle todellinen ongelma joka tulee viimeistään esille EYT oikeuskäsittelyssä.

Suurin ongelma ehdotetussa lainsäädännössä on se, että se rikkoo Valo SWE Oy:n perustuslakiin kirjattuja oikeuksia. Tämä ei ole yllättävää, kun ajetaan näin poikkeuksellisen rajua lakiehdotusta läpi poikkeuksellisen lyhyellä valmistelulla pitkälti ministeriön hypoteettisilla perusteilla. Vaadimme, että Perustuslakivaliokunta kiinnittää nyt erityistä huomiota ja tarkkavaisuutta ehdotetun lainsäädännön arvioinnissa, koska ehdotettujen kieltojen määrä ja voimakkuus ulottuu Perustuslain keskeisimpiin perusoikeuksiin kuten oikeuteen sananvapauteen, omaisuuden suojaan, oikeuteen elinkeinonvapauteen ja toimeentuloon. Kyseessä on ennakkotapauksen omainen lainsäädäntö jossa elinkeinonharjoittajilta voidaan viedä perustuslailliset oikeudet kertaheitolla kieltämällä lähes kaikki tuotteet, viemällä oikeus omaan tavaramerkkiin ja estää täysin pääsy muihin EU maihin.

Perustuslaillinen ongelma tässä lainsäädännössä on hyvin yksinkertainen: STM haluaa asettaa nikotiinipusseille identtiset rajoitteet ja kiellot kuin moninkertaisesti vaarallisimmille tupakka ja vape tuotteille ilman todellisia ja riittäviä tieteellisiä perusteita ja vaikuttavuusanalyseja. Lähestymistapa perustuu ajatukseen, että koska Perustuslakivaliokunta on aikaisemmissa linjauksissa todennut, ettei tupakka ja vape tuotteille asetetut järeät rajoitukset ja kiellot riko perustuslaillisia oikeuksia, samaa "jo saavutettua sääntelyllistä etua" tai perusteluita voidaan suoraviivaisesti soveltaa nikotiinipusseihin lähes automaattisen omaisesti. Siksi STM:n perustuslaillisia oikeuksia käsittelevässä osiossa on pyritty voimakkaasti ja laajasti viittamaan valiokunnan aikaisempiin linjauksiin eritoten tupakan osalta, vaikka käsillä on tosiasiaa aivan eri riskikategorian tuote ja on erittäin kyseenalaista, voidaanko sen vuoksi nikotiinipusseihin ulottaa sama sääntelykehys perustuslaillisesta näkökulmasta. Vai saavutetaanko sama tavoite ja päämäärä jo muilla lakiesityksessä esitetyillä keinoilla? Ennakkotapauksen ominaisuus syntyy eritoten siitä, onko ylipäättänsä perustelua näin rajut ja laajat kiellot Perustuslain mukaisia mille tahansa tuotteelle, jossa on yksi identtinen ainesosa (tässä tapauksessa nikotiini) mutta tuotteen käyttötavasta johtuvat eroavaisuudet ovat toisistaan täysin poikkeavat kansanterveyden kannalta ja voidaanko silti alhaisimman riskitason tuotteet kieltää ilman että perustuslaillisia oikeuksia loukataan.

Sivulla 37 STM mainitsee, että " Nikotiinituotteiden käytöstä aiheutuvien terveydellisten ja taloudellisten haittojen vuoksi yhteiskunnalla on painavat perusteet pyrkiä estämään näiden tuotteiden käytön aloittamista ja tukemaan käytön lopettamista". Arvioitavana ei ole nyt Perustuslakivaliokunnassa muut huomattavasti haitallisemmat nikotiinituotteet, vaan tieteellisen näytön perusteella alhaisimman riskikategorian nikotiinipussit. Myöskään missään STM:n lakiesityksen perusteissa ei ole esitetty terveydellistä ja taloudellista vaikuttavuus analyysiä nimenomaan nikotiinipussien haitoista Suomessa. Jos Perustuslaillisia oikeuksia ollaan mahdollisesti rikkomassa, kuten väitämme, ei perusteina voi olla muiden moninkertaisesti haitallisempien tupakka ja vape tuotteisiin kohdistuneet valiokunnan aikaisemmat lausunnot joissa on syystäkin katsottu, että järeät kiellot ja rajoitukset eivät riko perusoikeuksia.

Pidämme huolestuttavana tapaa, jolla tuleva Perustuslakivaliokunnan käsittely yritetään ministeriön toimesta asemoida siten, että nämä samat kysymykset on jo ratkaistu Perustuslakivaliokunnassa ja

kaikki ministeriön tässä lakiehdotuksessa mahdollisimman järeät rajoitukset ja kiellot ovat linjassa sen kanssa mitä valiokunta on jo aikaisemmin linjannut. Tai rautalangasta vääntämällä: onko Perustuslakivaliokunta valmis toteamaan, että mietoja alle 2% alkoholijuomia voidaan säännellä ja rajoittaa samalla tavalla kuin väkeviä viinoja, koska valiokunta on jo aikaisemmin katsonut että tiukempi sääntely väkeville alkoholijuomille ei riko perustuslaillisia oikeuksia, koska alkoholilla ylipäättänsä on terveydellisiä ja taloudellisia haittoja?

Elinkeinonharjoittajien odotusarvo on ollut tasamittainen sääntely muiden EU-maiden, erityisesti Ruotsin ja Viron kanssa, Unionin SEUT 34 ja SEUT 36 perussopimusten kunnioittaminen ja tieteelliseen näyttöön perustuva lainsäädäntö. Ehdotettu lainsäädäntö ei ole linjassa edes hallitusohjelman kirjauksen kanssa. Sosiaali ja Terveysministeriön nikotiinipusseja koskevan lainsäädännön valmistelu on selvästi saman pienen virkamiesryhmän laatima, joka jo edellisen hallituksen aikana ajoi nikotiinipusseille kieltolakia. Lain valmistelu on siten keskittynyt taas pienelle ryhmälle ministeriön virkamiehiä, jotka ovat jo pitkään suhtautuneet avoimen vihamielisesti ja subjektiivisesti tuotteisiin sekä alan elinkeinonharjoittajiin. Tämä prohibitionistien saavuttama valtasema STM:ssä ja asenne näkyy jälleen kerran selvästi läpi lakiehdotuksen sisällössä, perusteluissa ja hengessä. Lähtökohtana on ollut mahdollisimman laaja ylisääntely, eikä tieteelliseen näyttöön perustuva ja muiden verrokki EU-maiden mittainen sääntely.

Lakiehdotuksen merkittävä ongelma on se, että lähtökohdaksi lainsäädännölle on automaattisesti otettu se, että nikotiinipusseilla pitää olla sama sääntelykehys kuin tupakalla vaikka tuotteissa ei ole tupakkaa ja uusin tieteellinen konsensus on selvästi osoittanut, että nikotiinipussit ovat alhaisimman riskikategorian nikotiinituote kun taas tupakka on korkeimman. Sen vuoksi perusteluissa on jouduttu viittaamaan jatkuvasti yleisiin tutkimuksiin nikotiinin haitoista ja korostamaan ministeriön itse keksimiä hypoteettisia kauhuskenaarioita. Ministeriö kyllä on täysin tietoinen, että nikotiinipussit luokitellaan tieteellisesti alhaisemman riskikategorian nikotiinituotteiksi. Siksi perustelut on viety nyt pois spesifisesti sääntelyn kohteena olevista nikotiinipusseista ja niissä on jouduttu laaja-alaisesti keskittymään tupakan aikaisempaan sääntelyyn ja nikotiinin yleisiin haittoihin.

Lopputuloksena on prohibitionistinen ylimitoitettu lainsäädäntö, jossa ollaan radikaalisti irtaannuttu uusimmasta tieteellisestä näytöstä ja jossa ehdotetaan sellaisia kieltoja ja rajoituksia, joilla ylitetään selvästi se mikä on tarpeen nuorten suojelussa. Ruotsissa ja muissa EU-maissa samat tavoitteet on saavutettu tasapainoisemmalla lainsäädännöllä ilman että mitään kansanterveydellistä kriisiä on havaittu yhdessäkään verrokkimaassa.

Tieteellinen näyttö ja kansanterveydelliset vaikuttavuus analyysit yhä puuttuvat totaalisesti ja ne on korvattu sanoilla: saattaisi, voi, ehkä, luultavasti, todennäköisesti, on mahdollista ja oletettavasti. Hyvänä esimerkkinä suora lainaus STM:n sivun 14 lauseesta " Toisaalta myös nikotiinipussien käyttöön liittyy erilaisia terveyshaittoja, jotka voivat lisätä terveydenhuollon menoja ja esimerkiksi poissaoloja työstä". Vaikka ei ole mitään tieteellistä ja käytännön näyttöä siitä, että nikotiinipussien käyttö aiheuttaa työpoissaoloja, näin absurdi väite esitetään yhtenä perusteena lainsäädännölle, vaikka tosiasiallisesti kyseessä on Ministeriön täysin itse keksimä hypoteettinen väittäminen. Tavoite ei voi

olla muu kuin yrityksestä keinotekoisesti luoda tuotteista mahdollisimman laaja uhkakuva yhteiskunnalle.

Ylintä poliittista valtaa käyttäville vastuupäättäjille ei pitäisi riittää se, että prohibitionistit esittävät laaja-alaisia väittämiä kieltojen ja sääntelyn perusteiksi, mutta ei tieteellisiä todisteita. Lakeja ei säädetä pienen virkamiesryhmittymän omilla hypoteettisilla väittämillä ja spekuloinnilla. STM itse myöntää lakiehdotuksen perusteluissa, ettei sillä ole vaadittua tutkimusnäyttöä useimpien kieltojen ja rajoitusten perusteeksi. Koska prohibitionistit eivät onnistuneet saamaan kieltolakia voimaan, uutena tavoitteena on maksimaalisesti ylimitoitettu sääntely.

Hyvän lainsäädännön perusedellytyksiä on ennakoitavuus, johdonmukaisuus, yhteensovittaminen EU-lainsäädännön kanssa ja tulkinnanvaraisuuden minimointi. Nyt esitetty lakiehdotus nikotiinipussien sääntelyn osalta ei täytä mitään näitä perusvaatimuksia. Ruotsissa on nikotiinipusseja säännelty tehokkaasti ja onnistuneesti jo pitkään ilman että ruotsalaisten kansanterveys tai yleinen etu on ollut uhattuna. Siksi monet muut EU maat ovat säännelleet nikotiinipusseja Ruotsin mallin mukaisesti, jota pidetään yleisesti Euroopassa kultastandardina. Ruotsin hyväksi todettu sääntely ja lait ovat tasapainoisempi ja toimivampi sääntelykehys, kuin STM:n nyt ehdottama täysin ylimitoitettu prohibitiobistinen lainsäädäntö.

Kysymys on loppukädessä myös siitä, määritteleekö kansallista nikotiinituotteita koskevaa lainsäädäntöä ylintä poliittista päätösvaltaa käyttävät päättäjät vai pieni ryhmä avoimesti prohibitionistisia ministeriön virkamiehiä. Elinkeinonharjoittajat olettivat hallitusohjelman kirjauksen perusteella, että hallituksen tavoitteena on säädellä nikotiinipusseja samantapaisesti kuin Ruotsissa ja Virossa ja siten varmistaa alan kotimainen kilpailukyky, mutta lainsäädäntöehdotuksesta käy kiistatta ilmi, ettei hallituspuolueilla ole kykyä tai halua tarkastella lainsäädännön laajempia vaikutuksia. Koko ehdotettu lainsäädäntö on asettamassa pienen riskiryhmän suojelun (alaikäiset) aikuisten laillisesti tuotteita ostavien kuluttajien, elinkeinonharjoittajien, päivittäistavarakaupan, työllisyyden ja investointien edelle lähes yksinomaan hypoteettisilla perusteilla.

Suomi kulkee nikotiinipussien verotuksessa ja sääntelyssä vastavirtaan muista keskeisistä verrokki maista EU:ssa eikä ole houkutteleva kohde alan investoinneille ja työllistämiselle. Poliittisten päättäjien pitäisi ymmärtää, että pääoma virtaa maihin jossa on kilpailukykyiset edellytykset toimia ja kohtuullinen sääntely. Suomi ei valitettavasti kuulu näiden maiden joukkoon jos ehdotettu lainsäädäntö astuu ehdotetun mukaisesti voimaan.

Ministeriö, sen enempää kuin poliittiset päättäjät eivät ole pystyneet selittämään, miksi esimerkiksi Ruotsin toimiva ja tehokas sääntelykehys ei sovellu Suomeen vaikka kyseessä on täysin samat tuotteet ja samat kansanterveydelliset vaikutukset. Syy lienee se, että Ruotsissa ymmärretään tieteellisesti merkittävä riskiluokitus ero tupakkaan, tunnustetaan aikuisten oikeus käyttää tuotteita ilman ylimitoitettuja kieltoja sekä sisäistetty se, että kieltojen sijaan luotetaan päivittäistavarakaupan kykyyn valvoa tuotteiden myyntiä vain täysi-ikäisille. Ruotsissa ei ole

myöskään julistettu kansallista hätätilaa eikä lainsäätäjät ole havainneet minkäänlaista todellista uhkaa kansanterveydelle tai yleiselle edulle ja käyttäneet sitä epäuskottavana tekosyynä ylimitoidetulle sääntelylle. Silmään pistävää on myös nikotiinipussien harmaan talouden täydellinen puuttuminen Ruotsissa sekä alan investointien ja työllisyyden nopea kasvu. Länsinaapurissa tieteeseen perustuva "harm reduction" malli ohjaa lainsäädäntöä ja sääntelyä, kun taas Suomessa sääntely perustuu selvästi prohibitionistiseen filosofiaan, jolla ei ole mitään tekemistä uusimman tieteellisen näytön kanssa.

Uusin tieteellinen näyttö ja konsensus näkemys poikeaa täysin STM:n ajamasta prohibitionistisesta lainsäädännöstä ja väitteistä. Rachel Murkett, Megyn Rugh ja Belinda Ding'in laatima laaja tieteellinen metatutkimus "Nicotine products relative risk assesment: an updated systematic review and meta-analysis", jonka päivitetty versio julkaistiin 7 Marraskuuta 2022, visualisoi erittäin selvästi mikä STM:n lakiesityksessä on pielessä ja miksi verrokkimaissa nikotiinipusseja ei säännellä kuten tupakkaa. Tämä on aikaisemmin viittaamamme tutkimus, joka on STM:lle ongelmallinen ja jota se on kieltäytynyt huomioimasta, koska tutkimus haastaa täysin STM:n lakiehdotuksessa esittämät väitteet. Tutkimuksen mukaan tupakalla on tieteellisen näytön perusteella riskiluokka 100 mikä tarkoittaa, että kyseessä on kaikkein vaarallisin nikotiinituote ja siksi tiukin mahdollinen sääntely onkin perusteltua. Vastaavasti nikotiinipussien riskiluokka on 0.1 mikä tarkoittaa, että nikotiinipussit on kaikista nikotiinituotteista vähäriskisin. Osa Suomessa myytävistä tupakan vieroitukseen tarkoitetuista tuotteista (suusumutteet, inhalaattorit, imeskelytabletit ja purukumit) on tieteellisesti todettu korkeamman riskiluokan nikotiinituotteiksi kuin nikotiinipussit.

Nurminen Timo
Valo SWE Oy